

придерживаются разные по статусу деловые партнёры и незнакомые люди; 4) публичная – это расстояние, предназначенное для публичных выступлений и не предполагающее дальнейшее личное знакомство.

Важно знать, в какой культуре какая дистанция считается нормой, так как от этого может зависеть, например, подписание договора. Так, если вы вторгнетесь в интимную дистанцию японца, он сочтёт это неуважением, в то время как арабы – проявлением симпатии. Бразильцы и многие южные нации общаются на коротких дистанциях, а американцы и англичане стремятся к широким личным границам. Отметим и пространственные позиции людей. Например, расположение людей за столом. Здесь выделяют 4 вида: 1) угловое – расположение с двух сторон одного угла, при котором собеседников разделяет лишь диагональ; так обычно сидят близкие люди, которым не нужно делить стол на «свою» и «чужую» части; 2) деловое – расположение на одной стороне стола; партнёрам так легче обсуждать вопросы и выстраивать доверительные отношения; 3) конкурентно-оборонительное – классическое расположение при проведении переговоров; собеседники сидят друг напротив друга; это сигнал, что у людей разные точки зрения на тот или иной счёт, и каждый готов доказывать своё мнение; 4) независимое – расположение, при котором люди могут сидеть, например, на одной скамейке в парке, но при этом не выражать заинтересованности в разговоре, так как это случайная позиция незнакомых друг другу людей. Они стараются находиться как можно дальше друг от друга, чтобы не вызывать чувство дискомфорта.

Заключение. Вышеизложенное позволяет утверждать, что при коммуникации с членами различных лингвокультур нужно знать особенности их невербального поведения в целом и кинесики и проксемики в частности. Это важно, так как коммуниканты не только покажут свою подкованность в данной области, но и смогут найти подход к партнёру, приятно его удивить и выразить почтение его родному краю, что в свою очередь будет выступать залогом успешных коммуникативных актов.

1. Белянин, В. П. Введение в психолингвистику / В. П. Белянин ; Моск. гос. лингвист. ун-т. – 2. изд., испр. и доп. – Москва : ЧеРо, 2001. – 126, [1] с.

2. Пиз, А. Язык телодвижений : как читать мысли других людей по их жестам : [перевод с английского] / Аллан Пиз ; [авт. вступ. ст. Н. Котляр]. – Нижний Новгород : Совмест. рос.-австрал. предприятие "Ай Кью", [1992]. – 262 с.

3. Теория и практика межкультурной коммуникации : методические рекомендации / сост. Н. О. Лапушинская. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2022. – 47, [1] с. URL : <https://rep.vsu.by/handle/123456789/33729> (дата обращения : 27.01.2023).

4. Кинесика = жесты + мимика + взгляд + поза [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.elitarium.ru/kinesika-zhest-vzglyad-poz-a-mimika-sobesednik-verbalnoe-obshhenie/>. – Дата доступа : 24.12.2022.

5. Проксемика как средство общения – что это в психологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://lifemotivation.online/psychology/relationship/proksemika>. – Дата доступа : 05.01.2023.

6. Невербальные средства общения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://studopedia.ru/11_189017_neverbalnie-sredstva-obshcheniya.html. – Дата доступа : 26.01.2023.

СЕМАНТИЗАЦЫЯ АДМОЎНЫХ РЫС ХАРАКТАРУ І ПАВОДЗІН ЧАЛАВЕКА Ў ДЫАЛЕКТНАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ ВІЦЕБШЧЫНЫ

Рымиша У.А.,

студэнтка 3 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., канд. філал. навук, дацэнт

Функцыянаванне фразеалагічных і парэміялагічных адзінак, якія ўвабралі ў сябе ўвесь жыццёвы вопыт нашых продкаў, назіралася ў жывой вусна-гутарковай мове з часоў глыбокай старажытнасці. Паступова кожны народ выпрацоўваў свае маральныя, этычныя і эстэтычныя нормы, што не магло не адлюстравана ў сэнсавым змесце ўстойлівых моўных выразаў і народных афарызмаў.

Беларуская дыялектная фразеалогія прадстаўлена шырокім спектрам устойлівых выразаў, якія рэпрэзентуюць характар і паводзіны чалавека. Прычым іх асноўную

колькасць складаюць моўныя адзінкі з адмоўнай канатацыяй. Актуальнасць нашага даследавання тлумачыцца найперш адсутнасцю на сённяшні дзень поўнага і сістэмнага апісання фразеалагічнага корпуса народных гаворак Віцебскага рэгіёна. Між тым трэба адзначыць, што рэгіянальныя фразеалагізмы, з'яўляючыся дастаткова цікавым і змястоўным сродкам адлюстравання жыцця і дзейнасці людзей, адыгрываюць вялікую ролю ў стварэнні нацыянальнай карціны свету беларусаў. Мэта нашага даследавання – вызначыць структурна-семантычныя асаблівасці дыялектных фразеалагізмаў Віцебшчыны, якія рэпрэзентуюць адмоўныя рысы характару і паводзін чалавека.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на аснове аўтарскага слоўніка народнай лексікі, фразеалогіі і парэміялогіі “Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна” [1] і матэрыялаў дыялекталагічных практык студэнтаў факультэта гуманітарыстыкі і моўных камунікацый ВДУ імя П.М. Машэрава. Агульная колькасць даследаванага моўнага матэрыялу склала больш за 30 фразеалагізмаў. Асноўнымі метадамі выступаюць метады кампанентнага аналізу і апісальны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Адною з дамінантных рыс, якія характарызуюць беларускі народ, з'яўляецца працавітасць. Менавіта праз працоўную дзейнасць малодшае пакаленне далучаецца да маральных прынцыпаў свайго народа, фарміраванне якіх, як адзначае даследчыца А.С. Дзядова, “адбываецца шляхам вызначэння негатыўных адносін да чалавека, няздатнага ці неахвочага да працы” [2, с. 81]. Гультайства заўсёды асуджалася нашымі землякамі. Таму зараз у народна-дыялектнай мове Віцебшчыны можна сустрэць такія фразеалагічныя адзінкі рэгіянальнага паходжання (далей ФА), як *гульма гуляць* ‘нічога не рабіць’ [1, с. 196], *стаўбом стаяць* ‘пра чалавека, які не дапамагае, а толькі стаіць і назірае’ (вёска Гаўрылаўцы Браслаўскага раёна), *жыць бálмаччу* ‘пра чалавека, які жыве абы-як, нічога не робіць’ (вёскі Бачэйкава, Буй Бешанковіцкага раёна), *шчаўе акучваць* ‘нічога не рабіць’ (вёска Стрыжава Бешанковіцкага раёна), *сядзець як дзяўзлò* ‘пра абыякавага, гультаяватага чалавека’ (вёска Клясціцы Расонскага раёна) і інш.

У структуры ўстойлівага выразу *гульма гуляць* звяртае на сябе ўвагу прыслоўе *гульма́*, якое выкарыстоўваецца таўталагічна з мэтай узмацнення значэння дзеяслова *гуляць*: *Гульма гуляіць, клопату ня маіць* [1, с. 196].

Цікавым, на нашу думку, з'яўляецца функцыянаванне ў паўночна-заходняй частцы Віцебскай вобласці народнага параўнання як *малідынка*, што сваім зместам характарызуе дзяўчыну, якая не ўмее і не хоча працаваць: *Паводзім сабе як малідынка, нічога бацькам не дапаможаеш, адны манікюры ў галаве* (вёска Германавічы Шаркаўшчынскага раёна). Назоўнік *малідынка* выступае ў якасці лексічнага дыялектызма і ўжываецца са значэннем ‘пераборлівая, капрызная жанчына’. Структурны кампанент дыялектнага паходжання змяшчаецца таксама ў прыведзеным вышэй фразеалагізме *жыць бálмаччу*, дзе прыслоўе *бálмаччу*, засведчанае ў “Рэгіянальным слоўніку Віцебшчыны”, мае значэнне ‘без справы’ [3, с. 66].

Яшчэ адной заганнай рысай паводзін чалавека, якая ва ўсе часы асуджалася беларусамі, з'яўляецца абгаворванне ці пляткарства. У народнай фразеалогіі Віцебшчыны сустракаецца моўная адзінка *чорт бы на цябе гаварыў* ‘калі нагаворваюць на некага, крыўдуюць, дапякаюць’ [1, с. 218]. У структуры гэтага фразеалагізма менавіта назва міфічнай істоты *чорт* надае моўнай адзінцы негатыўную афарбоўку. І гэта невыпадкова, бо ў славянскай міфалогіі за чортам замацаваліся ўсе адмоўныя якасці паводзін і фізічныя недахопы. Так, у старажытнасці лічылася, што ён знаходзіцца за левым плячом чалавека і спакушае яго на грэх.

Негатыўную кваліфікацыю набывае таксама рэгіянальны фразеалагізм *гразь мяшаць* ‘абгаворваць чалавека, пляткарыць’ [1, с. 196], бо гаварыць пра некага нядобрае за яго спіною заўсёды лічылася прыкметай нявыхаванасці чалавека. Менавіта таму яго словы, адрасаваныя іншаму, атаясамліваліся з граззю, а сам працэс паклёпу – з яе “мяшаннем”.

Заклучэнне. Такім чынам, даследавання фразеалагічных адзінкі з’яўляюцца адносна невялікай часткай багатага і разнастайнага ў семантычных адносінах фразеалагічнага матэрыялу, прадстаўленага ў народных гаворках паўночна-ўсходняй часткі Беларусі. Між тым прааналізаваныя з пункту гледжання структуры і семантыкі ўстойлівыя выразы пацвяджаюць тую думку пра тое, што ў народзе заўсёды асуджаліся і высмейваліся чалавечыя заганы з мэтай іх выпраўлення ці карэктарыі. Такія фраземы пабудаваны ў асноўным на параўнанні ці супастаўленні, што надае ім эмацыянальна-вобразнае значэнне.

1. Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна / укл. Н. Давыдзенка. – Мінск : Кнігазбор, 2013. – 388 с.
2. Дзядова, А. С. Чалавек у лясцеўрку беларускай фразеалогіі і парэміялогіі : манаграфія / А. С. Дзядова. – Віцебск : ВДУ імя П. М. Машэрава, 2013. – 161 с.
3. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны: у 2 ч. Ч. 1 / [склад.: Л. І. Злобін, Я. Н. Марозава, Л. У. Печаніцына [і інш.]] ; М-ва адукацыі РБ, УА “ВДУ імя П. М. Машэрава”, Каф. беларус. мовазнаўства. – Віцебск : УА “ВДУ імя П. М. Машэрава”, 2012. – 304 с.

ЛЕГЕНДЫ В НАЗВАНИЯХ ОЗЁР БРАСЛАВСКОГО РАЙОНА

Савлукова С.Д.,

студентка 1 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Синкевич Т.И., ст. преподаватель

Современный человек не перестает интересоваться происхождением географических названий. Названия рек и озёр, как наиболее древние, содержат сведения об этносах и языковых контактах племен и народов давно прошедших времен. Каждое название географического объекта несет в себе какую-либо смысловую нагрузку. Мы можем объяснить любое географическое название, даже если на первый взгляд оно нам кажется непонятным и необъяснимым. Благодаря географическим названиям в нашем языке сохраняются слова, которые вышли из употребления, или слова «мертвого» языка. Эти названия порой сохраняют в себе очень интересные, загадочные истории, легенды.

Цель исследования: проанализировать легенды, лежащие в основах названий озёр, выявить истоки происхождения наименования.

Актуальность исследования заключается в том, что современный человек мало знает об истории водных объектов Витебщины, которые хранят в себе много легенд, дающих нам ценную информацию о языке и этносах этих территорий.

Материал и методы исследования: материалом исследования послужили легенды, которые легли в основу названий озёр Витебщины. В работе использован описательный метод, метод лингвистического анализа.

Результаты и их обсуждение. Общенациональное значение имеют названия озёр. Такого богатства, разнообразия не имеет ни один другой регион Беларуси. Названия озёр Браславщины являются своеобразной памятью о тех этносах, которые когда-то населяли данный регион, а также овеяны мифами и легендами [6]. Браславская группа озёр включает 208 названий водных объектов. Все названия озёр Браславщины можно разделить на 2 группы: названия, связанные с мифами и с легендами.

1. Названия озёр, связанные с мифами:

Озёра Южный и Северный Волос. Существует легенда, что название озёр происходит от имени мифологического Бога Велеса. У древних славян он почитался как покровитель богатства, поэзии, животноводства и считался властелином царства мертвых [4].

Озеро Дрисвяты. Название озера происходит, согласно легенде, от «трех святых» (трисвяты). Княгиня Елена Ивановна построила храм в честь трех святителей Григория Богослова, Ивана Златоуста и Василия Великого [1].

Озеро Снуды. В начале XV века, когда была феодальная война, к озеру подошел отряд Ливонского ордена. С холма рыцарям открылся вид на огромное озеро, увидев, как катились плавно волны к широкому песчаному берегу, их будто заворожило, и они загнули прямо на берегу. Местные жители, воспользовавшись моментом, умертвили